

Geloven vragenderwijs (de apostel Thomas)

Voorganger: Ds. Heleen Weimar

Lezingen:

1^e schriftlezing: Jesaja 65,17-25

2^e schriftlezing: Johannes 14,1-6

3^e schriftlezing: Evangelie van Thomas, Logion 24 en 113

Inleiding

De apostel Thomas is de heilige die vandaag in het middelpunt staat. Zijn gedenkdag is 21 december. We lezen over hem uit het evangelie van Johannes. Er bestaat ook een buitenbijbels boek over hem, de Handelingen van Thomas. Daaruit komt het verhaal voor de kinderen. En we lezen ook nog uit een derde geschrift, fragmenten uit het apocriefe evangelie van Thomas. Fragmenten die gaan over vraag die ons ook steeds weer bezig houdt in de tijd van Advent: wanneer komt toch Gods koninkrijk? 'Dat koninkrijk van U, wordt dat nog wat?'

Lezingen:

Evangelie van Thomas, Logion 24 en 113

24

Toen zijn leerlingen vroegen:

toon ons de plaats waar u bent,

daar het voor ons nodig is

dat we die zoeken! –

zei hij tot hen:

wie oren heeft moet horen (Matteüs 11,15)

is er licht

in een mens van licht,

dan verlicht hij de hele wereld,

wanneer hij geen licht geeft,

is er duisternis.

113

Toen zijn leerlingen aan hem vroegen:

'Op welke dag komt het koninkrijk?'

heeft Jezus gezegd:

het komt niet door ernaar uit te kijken;

men zal niet zeggen:

'Zie hier!' of 'Zie daar!'

nee, het koninkrijk (vgl. Lucas 17,20-21)

van de Vader is

uitgespreid over de aarde

en de mensen zien het niet.

Thomas in India (Vrij naar: de Handelingen van Thomas)

Thomas gaat over Jezus vertellen in India. Verdient zijn brood als timmerman. Hij maakt zulke prachtige dingen, dat Koning Gundaphar hem vraagt een paleis voor hem te bouwen. De koning geeft een grote som geld voor materiaal en om de bouwlieden te betalen.

Thomas schrikt van de armoede die er heerst. Hij geeft de bouwlieden veel meer dan het gebruikelijke hongerloon, en hij geeft ook geld aan andere armen. Het paleis komt niet van de grond, wel huizen voor de armen, die eindelijk onderdak krijgen. En Thomas is ook steeds aan het vertellen en mensen aan het genezen. I.p.v. een paleis verrijst er een nieuwe stad voor de armen.

De koning komt kijken. Hij ziet de nieuwe huizen. Maar van een paleis is niets te zien. Hij roept Thomas ter verantwoording. Thomas: 'U zult het paleis waar u mag wonen zien, wanneer u sterft'. De koning is woedend. Thomas belandt in de gevangenis.

's Nachts ziet de koning in een droom zijn overleden broer. Die beaamt dat het paleis inderdaad gebouwd is,

maar niet op aarde, maar in de hemel. Het huis van God met de vele woningen. Dit overtuigt de koning. Hij laat Thomas vrij. Hij wil meer weten over Jezus en over de God van Israël. Gundaphar gaat in Jezus en in God geloven. Hij laat zich dopen. De koning kreeg zijn paleis bij leven niet te zien. Maar hij ging er wel in geloven!

Preek

Gemeente van Jezus Christus,
Zoals de hoofdrolspelers in gelijkenissen van Jezus vaste titels hebben gekregen - een verkwistende jongste zoon staat bekend als de *verloren* zoon, een herder die zijn schaap zoekt als de *goede* herder en een Samaritaan die hulp biedt als de *barmhartige* Samaritaan, zo wordt Thomas steevast de *ongelovige* Thomas genoemd.

Maar wordt hem daarmee wel recht gedaan? Wanneer Jezus na Pasen verschijnt aan zijn leerlingen, Thomas er niet bij is en er achteraf van hoort, kan hij niet zomaar geloven dat Jezus is opgestaan. Hij wil zelf ook iets te zien krijgen, daar vraagt hij om. En Jezus komt hem tegemoet. Eerder dan ongelovig zou ik Thomas *niet zomaar gelovig* willen noemen. Hij is een vragensteller.

Al eerder in het evangelie van Johannes bleek Thomas een vragensteller te zijn. Wanneer Jezus verteld heeft van het huis van zijn Vader met de vele woningen, waar Jezus naartoe zal gaan en waar ook de leerlingen eens zullen mogen komen, dan zegt Thomas: 'Wij weten niet eens waar dat is. Hoe zouden we dan de weg daarheen kunnen weten?' (Johannes 14,1-5) Thomas kan niet zomaar iets aanhoren en het dan aannemen. Hij wil het kunnen plaatsen. Hij wil er iets mee kunnen doen. Hij wil het kunnen toepassen, integreren in zijn leven.

En Jezus honoreert zijn vragen. Ze zijn aanleiding voor verdere uitleg. Ze brengen het gesprek verder, geven er diepgang aan. De vragende Thomas, zo zou ik hem willen typeren.

Wat bijna niemand van ons weet, is dat Thomas in de Oosterse kerk gezien wordt als een gedreven zendeling - nog eens iets anders dan een ongelovige. Hij geldt als de apostel van het Indische subcontinent. Dat is gebaseerd op tradities die spreken van zijn zendingswerk in Perzië, en zelfs in India. Het verhaal voor de kinderen is - een beetje bewerkt - afkomstig uit het boek *Handelingen van Thomas*. Dit boek is in het begin van de derde eeuw in het Syrisch geschreven en in vele talen vertaald. Het bevat veel legendarisch materiaal, maar er zou ook kern van historiciteit in kunnen zitten. Uit archeologische vondsten is gebleken dat er in het midden van de eerste eeuw in het huidige Iran een koning heerste met de naam Gudaphara, wat sterk lijkt op Gundaphar, die in de *Handelingen van Thomas* wordt genoemd. Het zou kunnen dat er ooit werkelijk een ontmoeting heeft plaatsgevonden tussen Thomas en deze koning.

En als het gaat om Thomas in India - aan de westkust van India is er sinds de late oudheid een christelijke

kerk, die zich voor haar ontstaan beroept op het zendingswerk van Thomas, wat door diverse Syrische geschriften bevestigd wordt. Het is niet te bewijzen, maar toch zeer wel mogelijk dat die 'ongelovige' Thomas aan de westkust van India christelijke gemeenten heeft gesticht.

In het verhaal voor de kinderen, uit de Handelingen van Thomas, komt Thomas opnieuw als een vragensteller naar voren. Hij vraagt zich af wat zijn verantwoordelijkheid is jegens de straatarme arbeiders met wie hij samenwerkt. Moet het evangelie van Gods koninkrijk alleen gepredikt worden, of moet het ook zichtbaar en merkbaar worden gemaakt in de vorm van huizen voor de daklozen en eerlijk loon voor de armen? En mogen de regels en wetten betreffende het mijn en dijn daarvoor een beetje worden opgerekt? Met dergelijke vragen zet Thomas ook de koning aan het denken.

En dan het derde geschrift waar Thomas in voorkomt (naast het evangelie van Johannes en de Handelingen van Thomas), en dat is het *evangelie van Thomas*. Het werd eind 1945 als een Koptisch handschrift gevonden in Nag Hammadi in Egypte, destijds een sensationele vondst. In 1959 werd het gepubliceerd. Het oorspronkelijke Griekse boekje kan niet door de apostel Thomas zelf geschreven zijn, maar is later door anderen samengesteld, die zijn naam eraan hebben verbonden. Dat zou misschien halverwege de tweede eeuw gebeurd kunnen zijn.

Het evangelie van Thomas bevat losse uitspraken van Jezus. Sommige daarvan lijken sterk op uitspraken van Jezus in de Bijbel. Andere zijn wat meer gnostisch van inhoud. Daar kom ik zo op terug, wat er met gnostisch wordt bedoeld.

Voor vandaag heb ik twee uitspraken uitgekozen die opnieuw een vraag als aanleiding hebben, een vraag van de leerlingen in het algemeen. De eerste, logion 24, heeft verband met de lezing uit Johannes: het zoeken naar de plaats waar Jezus is. De tweede, logion 113, gaat over een echt Adventsthema: de komst van het koninkrijk van God.

Allereerst logion 24, over het zoeken naar de plaats waar Jezus zou zijn. Er is een belangrijk verschil met de lezing uit Johannes. Daar zegt Jezus: Ik ben de weg. Via mij (via wat ik zeg en doe) kun je bij de Vader komen, bij de plek waar ik zal zijn en jullie ook worden verwacht. In het Evangelie van Thomas daarentegen wordt ervan uitgegaan dat we die plaats ook zonder Jezus kunnen vinden. Want ieder mens heeft een goddelijke kern in zich, dat 'licht' wordt genoemd. Dat licht is een bron van kennis. Door dat licht in ons kunnen we weten waar we naar toe moeten. Dat is

typisch gnostisch gedachtegoed. In ons is een bron van kennis. Als we erachter komen wat die verborgen kennis inhoudt, dan vinden we verlossing.

Logion 113 gaat over de komst van het koninkrijk.

Toen zijn leerlingen aan hem vroegen:
 ‘Op welke dag komt het koninkrijk?’,
 heeft Jezus gezegd:
 het komt niet door ernaar uit te kijken;
 men zal niet zeggen:
 ‘Zie hier!’ of ‘Zie daar!’,
 nee, het koninkrijk (vgl. Lucas 17,20-21)
 van de Vader is
 uitgespreid over de aarde
 en de mensen zien het niet.

Volgens deze uitspraak hoeven we dus helemaal niet verlangend en hopen uit te zien naar de komst van een koning in Gods naam, zoals we doen met Advent. Het koninkrijk van de Vader is al lang uitgespreid over de aarde. Het wordt alleen niet gezien.

Opnieuw gaat het hier om gnostisch gedachtegoed. Het typisch oudtestamentische hopen op en verlangen naar betere tijden, naar vrede in plaats van dreiging en geweld, naar gerechtigheid in plaats van onrecht, naar blijdschap in plaats van verdriet, naar opbouw in plaats van vernietiging, waarover we lezen bij Jesaja – deze concrete aardse invulling van hoe het zal zijn in het koninkrijk van God ontbreekt in dit gnostische geschrift volledig. ‘Het koninkrijk van de Vader’ heeft te maken met en komt tot uiting in kennis, zelfkennis: een weten dat in onszelf te vinden is, weten waar we vandaan komen en waar we naar terug zullen keren: naar het bovenhemelse koninkrijk van God. Daarop is in het evangelie van Thomas het verlangen gericht, op die kennis en op die terugkeer naar het hemelse koninkrijk. Die kennis is uitgespreid over de aarde. Je moet het alleen kunnen zien.

Dit is een geloofswereld die de meesten van ons

vreemd is. Via Thomas de vragensteller komen we ermee in aanraking. Maar wat staat het haaks op hoe we de apostel Thomas hebben leren kennen in het evangelie van Johannes, hoe minimaal de kennismaking ook was. In het Johannesevangelie hebben de vragen van Thomas betrekking op het concrete leven hier op aarde, daar horen wij hem vragen hoe geloofsuitspraken te rijmen zijn met de harde realiteit. Thomas gaat het daar uiteindelijk ook meer om weten wat je moet doen, dan om weten wat je moet weten.

Toch heeft de kennismaking met zo’n vreemd geschrift wel degelijk zin. Want het brengt óns tot vragen stellen. Er is vervreemding én er is herkenning. Die combinatie maakt dat we als vanzelf ons af gaan vragen: hoe zie ik het eigenlijk? Wat kan ik geloven? Wat zou ik willen weten?

De uitspraak in het evangelie van Thomas over de komst van het koninkrijk stimuleert ons om daar zelf vragen bij te gaan stellen.

Wat stellen wij ons voor bij de komst van Gods koninkrijk?

Wat bedoelen we eigenlijk, als we bidden: ‘Uw koninkrijk kome’?

Is de komst van Gods rijk iets wat later ooit gebeuren zal, of is het voorgoed begonnen, met de geboorte van Jezus, met zijn komst als kind op aarde? Zijn er tekenen van het rijk van God aan te wijzen, dan hier, dan daar, en ook in onze tijd?

Of is het toch vooral iets innerlijks?

Kunnen wij iets doen, kunnen we bijdragen aan de komst van Gods rijk?

Allemaal vragen die de apostel Thomas via via ons aanreikt. Waartoe hij ons stimuleert, deze Thomas de vragensteller. Het gaat hem om de werkelijkheid van ons geloof, het verband tussen droom en daad, tussen zeggen en doen, tussen belofte en vervulling. Vragen hierover serieus te nemen, dat leren we van de heilige apostel Thomas.

Amen